

УДК 336.13+373.2

Мащенко К.С., аспірантка
Донецький національний університет економіки і
торгівлі імені Михайла Туган-Барановського

СИСТЕМА ФІНАНСУВАННЯ ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ТА НАПРЯМКИ ЇЇ УДОСКОНАЛЕННЯ

Досліджено динаміку дошкільних закладів України, особливості їх фінансової діяльності, склад і структуру видатків. Обґрунтовано пропозиції щодо удосконалення фінансування системи дошкільної освіти у сучасних умовах.

Ключові слова: освіта, дошкільні навчальні заклади, фінансування, джерела, принципи

Исследовано динаміку дошкільних учебных заведений України, особенности их финансовой деятельности, состав и структуру расходов. Обоснованы предложения по совершенствованию финансирования системы дошкольного образования в современных условиях.

Ключевые слова: образование, дошкольные учебные заведения, финансирование, источники, принципы

The dynamics of preschool educational establishments of Ukrainian, peculiarities of their financial activities, their composition and expenses structure are investigated. The suggestions about improvement of financing of preschool educational establishments under present-day conditions are substantiated.

Key words: education, preschool educational establishments, financing, sources, principles.

З моменту переходу України до ринкових відносин в країні постійно відбуваються політичні, економічні і соціальні зміни, які значно впливають на всі сфери життя суспільства. Усі події, які відбуваються в країні, істотно торкнулися й освіти, як в

цілому, так і першої її підсистеми – дошкільної освіти. Саме ця ланка є головнішою та обов'язковою в системі освіти людини.

Але сучасний стан розвитку країни не приводить до покращення функціонування та розвитку закладів дошкільної освіти, їх фінансування не відповідає цивілізованим нормам, а методика планування та використання бюджетних коштів практично не відрізняється від тієї, яка існувала в часи радянського управління. Тому на сьогодні модернізація, а саме реформування системи дошкільної освіти – є головною та актуальною задачею нашої країни.

Питання, які пов'язані з освітою, економікою освіти, а також з системою її фінансування в Україні розглядаються багатьма видатними вченими, а саме: В.Буковинським, Д.Полозенко, Ц.Огонь, А.Чернобай, Т.Боголібом, О.Кириченко, Л.Паращенко, С.Назарко та іншими науковцями [1-8]. Однак ними досліджуються переважно проблеми розвитку вищої та середньої освіти, разом із тим недостатньо уваги приділяється першій ланці освіти - дошкільній. Тому основні питання щодо удосконалення фінансового механізму управління цією ділянкою досі залишаються дискусійними та підлягають негайному розгляданню.

Мета статті полягає в дослідженні фінансової діяльності закладів дошкільної освіти та розробленні заходів щодо поліпшення дії початкової системи освіти.

Обсяги фінансування освіти мають задовольняти потреби особистості та суспільства в якісній освіті. Держава повинна поступово збільшувати видатки на освіту та доводити їх середні показники до європейського рівня.

Ефективність використання фінансових ресурсів, спрямованих в освіту, забезпечуватиметься на основі встановлення та неухильного дотримання таких базових принципів її фінансування:

- поступовий перехід до формування витрат державного та місцевих бюджетів на освіту на основі встановлених нормативів;
- чітке розмежування бюджетного та позабюджетного фінансування діяльності навчальних закладів;
- забезпечення підзвітності та прозорості використання коштів;

- здійснення економічної діяльності навчальними закладами на засадах неприбутковості [9].

Для реалізації на практиці вище зазначених принципів Національна доктрина розвитку освіти виділяє наступні джерела фінансового забезпечення: кошти державного та місцевого бюджетів, юридичних і фізичних осіб, громадських організацій та фондів, у тому числі благодійних внесків і пожертвування; кошти від надання навчальними закладами додаткових освітніх та інших послуг; гранти; кредити на розвиток навчальних закладів усіх рівнів та здобуття освіти; кошти від здійснення навчальними закладами економічної діяльності, регламентованої державою.

Таким чином, не підкріплені конкретними законодавчими актами і відповідною системою фінансування, викладені вище принципи фінансування перетворюються на пусте декларування.

На сьогодні фінансування освіти в країні залежить від багатьох факторів, а саме: рівня валового внутрішнього продукту, розмірів доходів населення, податкового законодавства країни, способу наповнення державного бюджету, проведення науково-дослідних робіт у межах навчального закладу на отримання грантів для здійснення інноваційних проектів та інші [8, с.48].

Сучасна модель фінансового забезпечення дошкільних навчальних закладів в Україні залишається практично бюджетною та не передбачає існування інших механізмів залучення додаткових коштів, які змогли би покращити їх сучасний стан. Тому існуюча політика фінансування не сприяє поліпшенню системи виховання та навчання дітей в країні.

Унаслідок цього система навчання та виховання дітей дошкільного віку в нашій країні характеризується: зношеністю матеріально-технічної бази; недостатньою кількістю спеціального обладнання та інвентарю в групах дитячих садків; обмеженим доступом до медичних послуг; нестачею спеціальної методичної літератури для роботи з дітьми; соціальною незахищеністю педагогічних працівників; низьким рівнем заробітної плати персоналу; зростанням рівня захворювань у дошкільних закладах, що призводить до розчарування в них батьків.

Протягом 1990-2004 рр. кількість дошкільних закладів в Україні скоротилася з 24,5 до 14,9 тис. од., у 2005 р. розпочався процес поступового зростання (рис.1). Станом на кінець 2008 р. в Україні налічувалось 15,4 тис. од. дошкільних закладів.

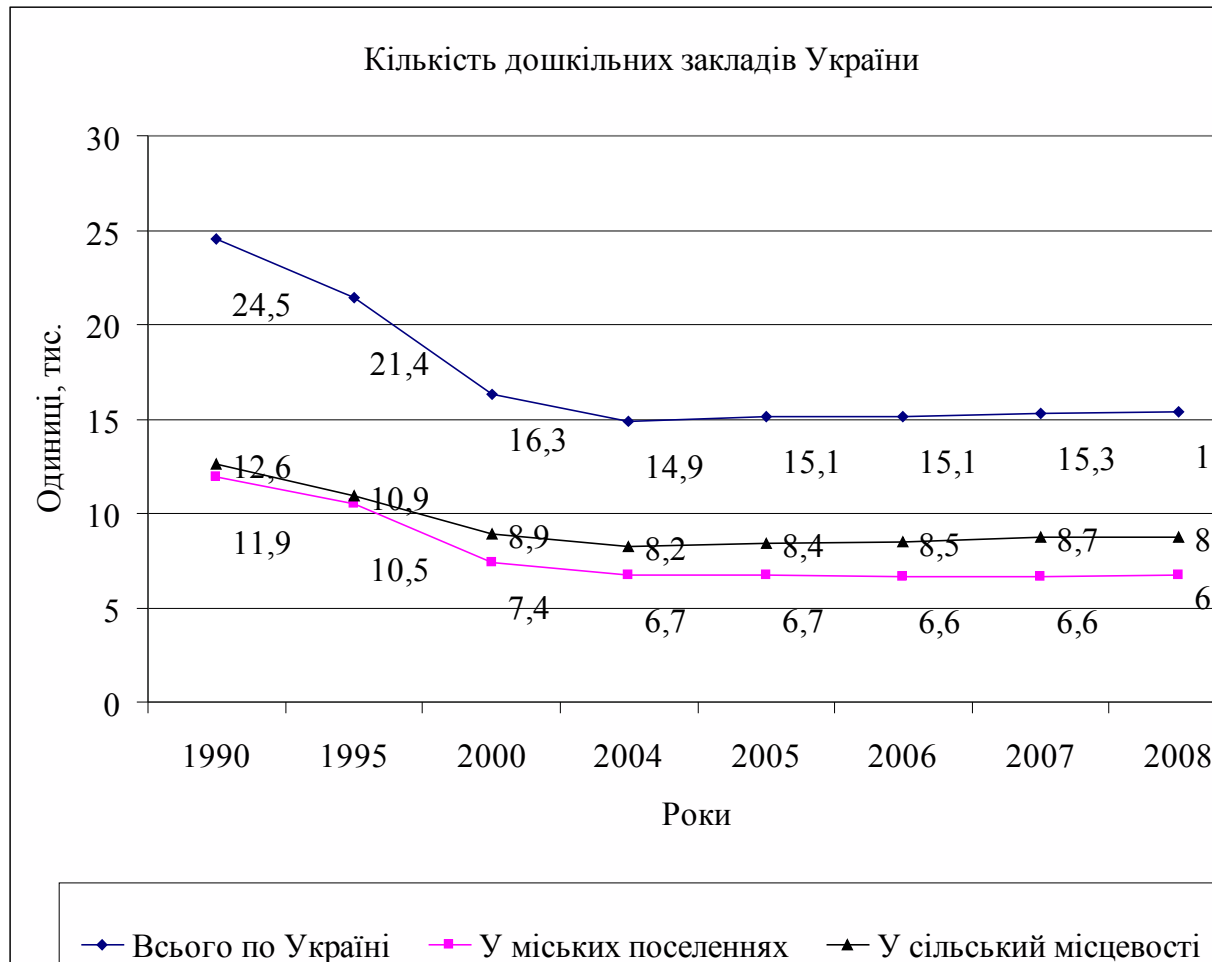

Рис. 1 – Кількість дошкільних закладів України [10, с.8].

На початок 2009 р. у Донецькій області нараховувалося 1146 дошкільних закладів. Переважна їх більшість відносилася до державної і комунальної форм власності (95,5%), 51 заклад (4,5%) мають приватну форму власності. У порівнянні з 2007 р. кількість дитячих дошкільних закладів збільшилася на 7 одиниць за рахунок відновлення роботи раніше закритих. Чисельність дітей також відповідно збільшилася на 4,9 тис. (4,4%). У цілому по області дошкільні заклади відвідують 117,6 тис. дітей [11, с.1].

Дошкільні заклади в основному мають статус установ із обмеженими правами щодо управління фінансами, вони зорієнтовані лише на систему нормативів, які доводять органи управління системою освіти, і позбавлені економічних стимулів

щодо покращення результативності діяльності та підвищення якості навчання та виховання дітей.

Протягом останнього часу в системі економіці дошкільної освіти відбувається позитивне збільшення обсягів фінансування - із 789,0 млн. грн. у 2000 р. до 7214,8 млн. грн. у 2008 р. (табл. 1), однак це не приводить до суттєвих змін.

Таблиця 1 – Основні показники фінансування дошкільної освіти в Україні в динаміці по роках [10, с.3].

Показники	Роки					
	2000	2004	2005	2006	2007	2008
Загальні видатки Зведеного бюджету, млн. грн.	789,0	2059,5	2940,7	3825,1	5257,7	7214,8
Питома вага видатків на освіту у видатках Зведеного бюджету України, %	1,6	2,0	2,0	2,2	2,3	2,3
Питома вага видатків на освіту щодо ВВП, %	0,5	0,6	0,7	0,7	0,7	0,8

Дослідження джерел фінансового забезпечення закладів дошкільної освіти в Україні дає змогу констатувати, що основним джерелом формування ресурсів є бюджет країни.

Пріоритетними напрямками витрачання фінансових ресурсів закладів дошкільної освіти в Україні є поточні видатки, а саме: оплата праці працівників бюджетних установ та нарахування на заробітну плату; предмети, матеріали, обладнання та інвентар; медикаменти та перев'язувальні матеріали; продукти харчування; оплата комунальних послуг та енергоносіїв. Внаслідок цього вони позбавлені можливості оновлювати м'який інвентар та обмундирування, купувати обладнання та предмети довгострокового користування, проводити капітальні ремонти та реконструкції будинків,

підвищувати рівень оснащення медичною технікою та спеціальним обладнання тощо.

Найбільшу питому вагу в структурі видатків дошкільних закладів освіти займають захищені статті (оплата праці з нарахуваннями, медикаменти та перев'язувальні матеріали, продукти харчування, оплата комунальних послуг і енергоносіїв), які становлять майже 90% кошторису.

Розглянемо ситуацію з фінансування закладів дошкільної освіти з місцевих бюджетів на прикладі Ленінського району м. Донецька (рис. 2).

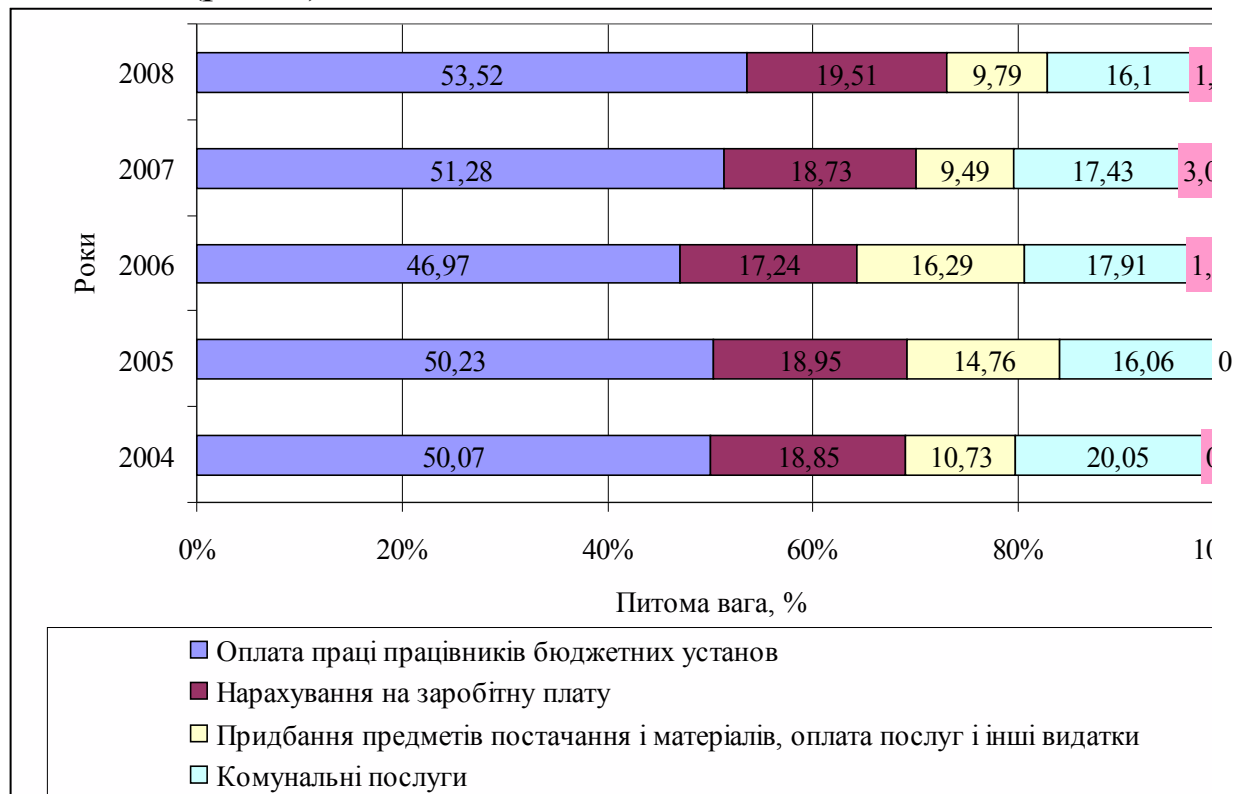

Рис. 2 – Структура видатків закладів дошкільної освіти, які фінансуються із місцевих бюджетів у 2004-2008 роках, %.

Джерелом інформації є звіт про надходження та витрачання коштів загального фонду бюджету Донецької області на прикладі Ленінського району міста Донецьку (форма №2д, №2м) за 2004 – 2008 рр. У структурі витрат найбільшу питому вагу мають видатки на оплату праці, яка у 2008 р. зросла на 3,45% порівняно з 2004 р. і становила 53,52%. Зменшилася частка витрат на придбання предметів постачання і матеріалів, оплату послуг та інших видатків (із 10,73% до 9,79% у 2008 р.) та оплату комунальних послуг і енергоносіїв (із 20,05% до 16,1% у 2008

р.). Питома вага капітальних видатків залишається достатньо малою, що не забезпечує належний розвиток інфраструктури дошкільної освіти.

Фінансові ресурси, що направляються закладам дошкільної освіти України, призначені в основному на їх утримання, а не на виховання та навчання дітей, тому і не сприяють поліпшенню якості надання послуг.

Тому, на підставі вище викладеного, у системі дошкільної освіти необхідно здійснювати реформування, яке буде направлено на покращення фінансового забезпечення шляхом створення ефективної та прозорої моделі фінансування, орієнтованої на потреби конкретного закладу та раціональне використання фінансових ресурсів.

У зв'язку з цим необхідно підкреслити та виділити наступні заходи:

- удосконалення нормативно-правової бази, яка регламентує управління фінансами дошкільних закладів;

- розширення прав щодо накопичення та використання фінансових ресурсів державних дошкільних закладів;

- запровадження механізму оплати за надання дошкільними закладами платних послуг;

- збільшення нормативів видатків на утримання дошкільних закладів, які створюватимуть умови для фізичного, розумового та духовного розвитку дітей.

Отже, реалізація викладених вище пропозицій сприятиме покращенню фінансового забезпечення дошкільних закладів освіти та раціональному використанню фінансових ресурсів галузі.

Метою подальших досліджень є визначення особливостей планування видатків, розподілу бюджетних призначень та контролю за виконанням кошторису дошкільних закладів.

Література

1. Полозенко Д.В. Фінансове забезпечення загальноосвітніх закладів та шляхи його вдосконалення [Текст] /Д.В.Полозенко // Фінанси України. – 2007. - №10. – С.27-33.

2. Полозенко Д.В. Проблеми фінансування професійно-технічних навчальних закладів України [Текст] /Д.В.Полозенко // Фінанси України. – 2009. - №2. – С.22-30.

3. Буковинський В.С. Фінансове забезпечення діяльності закладів загальної освіти [Текст] / В.С.Буковинський // Фінанси України. – 2004. - №3. – С.57-65.

4. Огонь Ц.Г. Бюджет освіти: підсумки та напрямки вдосконалення [Текст] / Ц.Г.Огонь // Фінанси України. – 2007. - №4. – С.20-33.

5. Чернобай А.М. Правове забезпечення фінансування системи вищої освіти [Текст] /А.М. Чернобай // Фінанси України. – 2005.- №4. – С.127-132.

6. Боголіб Т.М. Удосконалення фінансового забезпечення розвитку вищої освіти [Текст] /Т.М. Боголіб// Фінанси України. – 2005. – №2. – С.106-113.

7. Кириченко О. Економіка освіти України: проблеми та перспективи реформування [Текст] / О.Кириченко, Л.Паращенко // Вища школа. – 2008. - №2. – С.46-51.

8. Назарко С.О. Фінансове та інвестиційне забезпечення діяльності закладів освіти на регіональному рівні [Текст]/ С.О.Назарко // Актуальні проблеми економіки. – 2008. - № 7(85). – С.198-203.

9. Національна доктрина розвитку освіти. Указ Президента України від 17.04.2002 р. №347/2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=347%2F2002>>

10. Дошкільні заклади України у 2008 р. [Текст] // Статистичний бюлетень від 31.03.2009 р. № 05/4-5/43. - К.: Державний комітет статистики України, 2009. – 82 с.

11. Дошкільні заклади Донецької області у 2008 р. [Текст] // Експрес-випуск від 01.03.2009 № 05-12/39. – Донецьк: Державний комітет статистики України. Головне управління статистики у Донецькій області, 2009. – 2 с.